

РОЗДІЛ 1 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111'42:82

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.2.1>

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ВЕРСІЇ ЛСП FACE В ОПИСІ ПЕРСОНАЖІВ-ІНОПЛАНЕТЯН (НА МАТЕРІАЛІ ЦИКЛУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНИХ ОПОВІДАНЬ Р. БРЕДБЕРІ «МАРСІАНСЬКІ ХРОНІКИ»)

LEXICAL SEMANTIC FIELD (LSF) FACE FUNCTION IN THE DESCRIPTION OF ALIEN CHARACTERS (BASED ON R. BRADBURY'S "MARTIAN CHRONICLES")

Матович О.О.,

orcid.org/0000-0003-1430-8463

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Онищук І.Ю.,

orcid.org/0000-0003-4032-3237

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

У статті на матеріалі циклу науково-фантастичних оповідань Р. Бредбері «Марсіанські хроніки» аналізується специфіка функціонування мовленнєвої версії лексико-семантичного поля FACE у створенні образів персонажів-інопланетян. Шляхом суцільної вибірки було отримано 164 контексти портретних описів персонажів науково-фантастичних оповідань. Нами виділено, що портретні вкраплення (89,4%) превалюють над портретними описами (1,4%), що обумовлено жанровою специфікою досліджуваних творів. Такий прийом є характерним для сучасної літератури та сприяє створенню динамічності оповідання, а також служить сюжетною і структурною ланкою за рахунок частих повторень і уточнень портретних характеристик персонажів. Було виявлено, що персонажі нерівномірно представлені у текстах оповідань і портретні описи людей є вдвічі частотнішими за портретні описи інопланетян (66% проти 31%), проте опису зовнішності персонажів-інопланетян приділяється більше уваги. Частий опис специфічних рис зовнішності актантів-інопланетян та протиставлення її зовнішності землян сприяє створенню достовірності утопічної, контрфактної дійсності. Число конститuentів ЛСП "FACE" склало 211 одиниць, найбільш актуалізованими є зони: «очі», «обличчя в цілому», «рот». Конститuentи даних груп беруть безпосередню участь у реалізації прийому лексичного дистантного повтору, що висуває на перший план певні риси зовнішності (образотворчі деталі) інопланетних актантів, таким чином надаючи їм об'єм та реалістичність. В нашому випадку актуалізуються наступні риси зовнішності персонажів: жовті очі, коричнева шкіра, маска із прорізами очей та рота. Конститuentи ЛСП у виборці також номінують погляди, мімічні рухи як комунікативні реакції або соціальні прояви (сміх, посмішки), що мають на меті отримання інформації та оцінку ситуації (погляди), або є вербалізаціями неспецифічних емоційних станів. Вербалізація конститuentами ЛСП проявів емоцій інопланетних персонажів у виборці відсутні, оскільки розкриття психоемоційного стану дійових осіб є нехарактерним для наукової фантастики як літературного жанру.

Ключові слова: наукова фантастика, лексико-семантичне поле, портретний опис, контрфактність, очуднення.

Lexical semantic field FACE (LSF) and the specific role of its speech version in portraying alien characters in R. Bradbury's "Martian Chronicles" are studied in the article. By means of continuous sampling we received 164 context cards with the examples of portrait descriptions of science fiction alien characters. In the research we accentuate that portrait description created by gradually accumulated traits prevails over full portrait descriptions (89,4% and 1,4% respectively) which determined by genre specifics of the texts under analysis. Such technique is characteristic of modern literature and actualizes the text coherence while adding dynamics to the story. The frequent repetition and portrait explications of the personages also enhance the dramatic effect and is deliberately employed by the author. The study demonstrates uneven representation of the personages in the analysed texts, where the bulk of portrait descriptions of human characters is twice as large as that of alien characters (66% and 31% respectively). Alien portrait descriptions, though, get more attention. Frequent repetition of specific features of alien appearance compared and contrasted to that of human characters helps create a credible utopian counterfactual reality. The lexical semantic field "FACE" comprises 211 constituents, with "eyes", "face proper", "mouth" being the most actualized zones. Constituents of these three groups take direct part in the realisation of lexical distant repetition, a stylistic device which puts to forefront certain features of alien appearance (artistic details) thus giving these personages dimension and realism. The data indicates that the following features are actualised:

yellow eyes, brown skin, masks with slots for eyes and mouth. The "FACE" constituents also nominate visual behaviour, facial expressions as communicative reactions (laugh, smiles) or social behaviour which may aim at obtaining information and making judgment about situations (glances) or may act as nominations of non-specific emotional conditions. In our analysis we do not explore any explication of specific emotional states of alien characters in which is conditioned by the genre of the studied texts: description of psychoemotional condition of the personages is not typical of science fiction as a literature genre.

Key words: science fiction, lexical semantic field, portrait description, counterfactuality, estrangement

У передмові до своєї книги "Science Fiction: It's Criticism and Teaching" Патрік Партіндер справедливо зазначає, що жоден критик чи автора початку XIX ст. здатен був би «зрозуміти задоволення, яке сучасний читач індустріального світу знаходить у науково-фантастичних творах; наукова фантастика могла зайняти видатне місце в літературі лише у XX ст. з його стрімкими соціальними змінами та відкриттям перспектив та загроз сучасних технологій» [9, XIII]

Наукова фантастика як жанр представляє собою своєрідний синтез науковості та образності в художньому тексті [5, с. 108]. Неоднозначність терміну «наукова фантастика», вперше запропонованого Гюґо Гернсбеком у 1926 р., разом із зростаючою популярністю жанру, спонукала дослідників надати йому лаконічне та точне визначення.

Говорячи про значення терміну "science fiction", Ерік Рабкін зазначає: «Цим терміном позначають подорож до Лапути з Подорожей Гулівера (the term has ...been made to include voyage to Laputa in Huliver's Travels), ... оповідання про роботів Айзека Азімова, що їх побудовано на строгій логіці (rigorously logical tales як robotics tales of Isaac Asimov), ліричні "Марсіанські Хроніки" Бредбері (the swiftly lyrical romanticism of Ray Bradbury in "The Martian Chronicles"), ... романи-попередження та передбачення, романи про альтернативний часовий потік» [10, с. 90].

В даній роботі, наслідуючи Г. О. Олейникову, ми використовуємо наступне визначення: «наукова фантастика (далі НФ) – це різновид літератури, що відображає особливий тип художнього мислення та виконує функцію художнього розкриття реальності, базуючись на трансформації емпіричного світу» [5, с. 108].

Як і будь-який інший літературний твір, з лінгвістичної точки зору НФ твір є перш за все цілим завершеним текстом – складною функціональною системою, організованою відповідно до певних комунікативних завдань. Вслід за О. О. Калинюк трактуємо текст як систему з позиції його композиційно-мовленнєвої будови, а саме, як упорядковану сукупність таких текстових одиниць, як композиційно-мовленнєві форми (КМФ), кожна з яких виступає як один із елементів даної стилістичної системи [1, с. 45].

Головний інтерес нашого дослідження представляє КМФ «опис», зокрема, портретний опис як вид даної КРФ. Портретний опис відіграє провідну роль у створенні образу персонажа літературного твору, адже «портрет передбачає розкриття людської особистості – характеру, психології..., тобто створення образу... людини» [3].

Образи персонажів створюються за допомогою певних лексичних одиниць, що їх об'єднано семантичною спільністю? Сукупність лексичних одиниць, об'єднаних за спільною семантичною ознакою, таких, що знаходяться у парадигматичних відносинах та номінують явища за понятійною, предметною чи функціональною властивістю, носить назву «лексико-семантичне поле».

Мета даного дослідження – аналіз лексики, що входить до складу лексико-семантичного поля FACE (далі ЛСП), яка в рамках художнього твору бере участь у створенні образу персонажа-інопланетянина, а саме у портретному описі. Матеріалом дослідження послужили 15 оповідань Р. Бредбері з циклу «Марсіанські хроніки».

Рей Бредбері є одним із найвідоміших американських письменників-фантастів XX ст., чий твори характеризуються впізнаваним емоційним та психологічним стилем. Оpubлікований у 1950 р., його цикл оповідань «Марсіанські хроніки» став справжньою віхою у розвитку наукової фантастики та, за словами Ендрю Олдхема, «перевизначив Марс та людство у науковій фантастиці повоєнної Північної Америки» [8, с. 142]. Р. Бредбері вдалося надати нового звучання «низькопробній» науково-фантастичній тематиці з її інопланетними агресорами, телепатією, масовим гіпнозом, роботами, ракетами, супер-інопланетянами, та ін. «Бредбері взяв ідею про Марс та марсіан та дав нам філософське прочитання Червоної планети, зробивши сюжет про інопланетне вторгнення класикою НФ оповідань та журналів» [8, с. 143].

В процесі аналізу досліджуваних оповідань виявили, що представленість персонажів у текстах оповідань є нерівномірною. Так, портретні описи людей становлять 66%, інопланетян – 31%, роботів – 3%.

Хоча особливістю наукової фантастики є зображення контрфактної іншосвітньої дійсності, що включає у тому числі міжпланетні подо-

рожі та простори, населені інопланетними істотами, у центрі уваги завжди залишається людина, її поведінка та взаємодія з нестандартною дійсністю. Таким чином, чисельне переважання портретних описів актантів-людей є реалізацією принципу антропоцентричності, що «визначає людину як гносеологічний центр і визнає особливу роль людини в реальності». [6, с. 18].

Незважаючи на загальне домінування образів актантів-людей у НФ оповіданнях, опису зовнішності персонажів-інопланетян приділяється більше уваги.

Цей факт, на нашу думку, пояснюється звичністю людських образів (нехай навіть і поміщених у незвичні умови) порівняно з образами інопланетних персонажів, які є втіленням іншої реальності. Тому частий опис специфічних рис зовнішності актантів-інопланетян, особливо у протиставленні стандартній людській зовнішності, сприяє створенню достовірності утопічної, контрфактної дійсності. В нашому випадку цей ефект посилюється максимальною наближеністю персонажів-марсіан до людей: на відміну від багатьох інших НФ творів, в оповіданнях Р. Бредбері вони наділені зовнішніми та психологічними ознаками, притаманними людям – статурою, рисами обличчя, здатністю відчувати емоції, та ін.

З метою вивчення специфіки зображення інопланетних персонажів було відібрано та проаналізовано 164 портретних описи вищевказаних персонажів.

Під портретним описом у роботі розуміємо «різновид КРФ «опис», предметом зображення у якому виступає літературний персонаж, його зовнішній вигляд, одяг, манера поведінки, зокрема мовленнєвої, психоемоційні реакції на навколишній світ» [2, с. 46], але, згідно з специфікою дослідження, беремо до уваги лише зовнішність персонажів.

За одиницю обчислення у цій роботі приймається текстовий фрагмент, що містить лексикографічно зареєстровані номінації, які називають обличчя/частину обличчя або немімічні зміни обличчя /його частини.

She stood silently looking out into the great shallow distances of sea bottom, as if recalling something, her yellow eyes soft and moist, "Drink to me only with thine eyes, and I will pledge with mine," she sang, softly, quietly, slowly (MC/Ylla p. 3).

У наведеному контексті виділений шрифтом фрагмент – опис очей інопланетянки – трактуємо як одну одиницю портретного опису, в даному випадку це характеристика одного аспекту зов-

нішності (відповідно, говоримо про портретне вкраплення – ПВ).

Під портретним малюнком (ПМ) розуміємо характеристику двох різних аспектів персонажа. Під розгорнутим портретним описом (РПО) розуміємо характеристику трьох і більше аспектів зовнішності персонажів, при цьому хоча б два з них повинні належати до різних зон обличчя.

Усі конституенти мовленнєвої версії ЛСП нерівномірно розподіляються між портретними вкрапленнями (89,4%), портретними малюнками (9,1%) та розгорнутими портретними описами (1,5%). Оскільки частина контекстів ПО (1,5%) є описом об'ємних сюжетних сцен і містить групові портретні описи декількох інопланетних актантів, кількість лексичних одиниць, що входять до складу текстової вибірки, не збігається з кількістю контекстів вибірки і становить 211 конститuentів.

Як бачимо, дослідження науково-фантастичної прози підтверджує актуальну для сучасної літератури тенденцію до створення легких і динамічних портретних описів за рахунок накопичення окремих портретних штрихів, що їх розсосереджено по тексту.

Основною жанровою характеристикою науково-фантастичного твору є зображення контрфактної, іншосвітньої реальності. На думку Г. А. Олійникової, очуднення зображуваного в НФ тексті світу в цілому, та очуднення персонажів як компонентів контрфактного світу зокрема, відбувається в результаті зсуву [4, с. 115]. У цьому контрфактність персонажів досягається шляхом усунення тілесної складової образу, психічної складової (паранормальні здібності), або за допомогою синтезу зазначених характеристик [4, с. 117].

У нашому дослідженні предметом інтересу та вивчення є очуднення саме тілесної компоненти образу персонажа.

У процесі дослідження всі конституенти, що беруть участь в описах зовнішності актантів-інопланетян, були класифіковані відповідно до зон обличчя за такими групами (у порядку зменшення частотності): «очі / eyes» (112), «обличчя в цілому / face proper» (44) «рот/mouth» (34), «лоб/forehead» (7), «щоки / cheeks» (3), «подбородок/chin» (3), (див. табл. 1).

До складу груп увійшли лексичні одиниці, що номінують обличчя та частини обличчя, що характеризують природний колір та стан шкіри, зміни кольору обличчя, а також різні вирази (facial expressions) та мімічні рухи обличчя та його частин при емоційних переживаннях.

Розподілення конститuentів мовленнєвої версії ЛСП FACE у відповідності до опису зовнішності персонажів-інопланетян

Ранг. №	Зони обличчя	Кіл-ть конститuentів	%
1	“очі / eyes”	112	53,08
2	“обличчя в цілому / face proper”	44	20,85
3	“рот / mouth”	43	20,38
4	“лоб / forehead”	7	3,32
5	“щоки / cheeks”	3	1,42
5	“підборіддя / chin”	2	0,95
	Всього:	211	100,0

Властиве портретним малюнкам і вкрапленням повторення певних лексичних одиниць з метою уточнення портретних характеристик персонажів реалізується у прийомі лексичного дистантного повтору – стилістичному засобі, яке актуалізує і висуває на перший план певну рису зовнішності чи манеру поведінки персонажа, таким чином надаючи літературним героям об’єм та реалістичність.

У нашій вибірці конститuentи ЛСП, що входять до складу груп “очі / eyes”, “обличчя в цілому / face proper”, “рот/mouth” (34), актуалізують певні риси зовнішності персонажів (образотворчі деталі): жовті очі, коричнева шкіра, маска із прорізами очей та рота. В свою чергу, представленість конститuentів груп “лоб/forehead”, “щоки / cheeks”, та “підборіддя/chin” є надто незначною для відігравання помітної ролі у створенні інопланетних ПО.

Розглянемо перелічені портретні показники докладніше.

Особливістю образів інопланетних персонажів є їхнє сюжетне та портретне протиставлення образам людським. При цьому очуднення персонажів реалізується у зовнішніх ознаках. У досліджуваному циклі оповідань основною особливістю очей інопланетян є їх колір та форма (gold/yellow coin eyes), які протиставляються блакитним очам людей.

Mr. and Mrs. K had lived by the dead sea for twenty years <...> Mr. and Mrs. K were not old. They had the fair, brownish skin of the true Martian, the yellow coin eyes, the soft musical voices. (MC/Ylla p. 2);

"I dreamed about a man." "A man?" "A tall man, six feet one inch tall." "How absurd; a giant, a misshapen giant." "Somehow" – she tried the words – "he looked all right. In spite of being tall. And he had – oh, I know you'll think it silly – he had blue eyes!" "Blue eyes! Gods!" cried Mr. K. "What'll you dream next? I suppose he had black hair?" "How did you guess?" (MC/Ylla p. 3).

Створення ефекту очуднення персонажів НФ творів за допомогою підкреслення їхньої зовнішньої відмінності від стандартної людської зовнішності є найбільш очевидним прийомом створення іншосвітньої контрфактної реальності [4, с. 134]. В даному контексті вищезгадане оповідання “Ylla” демонструє цікаву особливість. Тут ефект очуднення передано з точки зору інопланетних актантів та реалізується за допомогою зображення зовнішності землянина як нестандартної та дивної. При цьому така несхожість викликає протилежні по знаку почуття протагоністів-марсіан: зацікавленість та симпатія (Ylla K) та ворожість і несприйняття (Mr. K).

У оповіданнях Р. Бредбері обличчя марсіан має дві важливі особливості. По-перше, воно здатне змінюватися, трансформуватися і приймати будь-який образ (в основному людський, незалежно від статевої приналежності), отримуючи необхідну інформацію за допомогою телепатії.

Так, у оповіданні “The Third Expedition” марсіани набувають вигляду покійних членів сімей космонавтів з метою знищити «чужих»:

The mayor made a little sad speech, his face sometimes looking like the mayor, sometimes looking like something else. Mother and Father Black were there, with Brother Edward, and they cried, their faces melting now from a familiar face into something else. Grandpa and Grandma Lustig were there, weeping, their faces shifting like wax, shimmering as all things shimmer on a hot day (MC, p. 18).

У оповіданні “The Martian” здатність змінювати свій вигляд відповідно до телепатично зчитуваних очікувань і спогадів, виявляється фатальною для протагоніста-марсіаніна: не впоравшись з великим потоком інформації (спогадів людей, що живуть на Марсі, про давно втрачених або померлих близьких) він гине, зазнавши ряду трансформацій на очах у шокованої публіки. Приклад:

As for Tom, he was trembling and shaking violently. The crowd thickened about him, putting

out their wild hands, seizing and demanding. Tom screamed. Before their eyes he changed. He was Tom and James and a man named Switchman, another named Butterfield; he was the town mayor and the young girl Judith and the husband William and the wife Clarisse. He was melting wax shaping to their minds. <...> He screamed, threw out his hands, his **face dissolving to each demand**. "Tom!" cried LaFarge. "Alice!" another. "William!" (MC, p. 50);

Across the open plaza leading to the landing, the one figure ran. It was not Tom; it was only a running shape **with a face like silver shining in the light of the globes dustered about the plaza** (MC, p. 49).

Ще однією особливістю зовнішності у марсіан з оповідання "The Off-Season" є маска, що носиться на обличчі. У цьому оповіданні, дія якого відбувається після завоювання (заселення) Марса людьми, а також після епідемії хвороби, від якої загинула більшість марсіан, вони (корінні жителі) постають ослабленими та крихкими, майже безтілесними, тому маска – необхідна частина їхньої зовнішності.

The mask was rigid and carved and cold and sightless. "Prepare your place of food," said the voice softly. "And take this" (MC, p. 54).

He heard his wife say, "Sam. A friend of yours to see you." Sam whirled to see **the mask seemingly floating in the wind**. "So you're back again!" And Sam held his broom like a weapon. **The mask nodded**. It was **cut from pale blue glass** and was fitted above a thin neck; under which were blowing loose robes of thin yellow silk (MC, p. 61).

Крім аспекту зовнішності маски інопланетян є також способом відображення емоцій на обличчях персонажів:

The little town was full of people drifting in and out of doors, saying hello to one another, wearing golden masks and blue masks and crimson masks for pleasant variety, masks with silver lips and bronze eyebrows, masks that smiled or masks that frowned, according to the owners' dispositions (MC, p. 10).

У згаданому вище оповіданні "The Off Season" спостерігаємо ще одну особливість, яку можна розцінювати як результат деякого роду "еволюції" актантів-марсіан. На відміну від перших опові-

дань циклу, де відмінною рисою даних персонажів були коричнева шкіра і жовті очі ("Wait a minute." The captain sat back. "You look like a regular Martian. **Yellow eyes. Brown skin.**" (MC, p. 11)), в даному оповіданні марсіани характеризуються сріблястою шкірою та блакитними очима:

He did not see them at first. <...> In the blue light ships were blue dark images, masked men, men with **silvery faces, men with blue stars for eyes, men with carved golden ears** <...> (MC, p. 53).

Така зміна зовнішнього вигляду не коментується автором тексту, але може бути результатом перенесеного захворювання.

Окрім актуалізації зовнішності інопланетних актантів конституенти ЛСП представляють собою вербалізації поглядів, мімічних рухів, що є комунікативної реакцією, соціальними проявами (сміх, посмішки) які слугують для отримання інформації та оцінки ситуації (погляди), або є вербалізаціями емоційних станів, які не можуть бути визначені як конкретна емоція. Наприклад:

Now he looked at the Martian against the sky. "The stars!" he said. "The stars!" said the Martian, **looking, in turn, at Tomás**. (MC, p. 31)

"You're acting like a child." She (Ylla) lapsed back upon the few remaining remnants of chemical mist. After a moment **she laughed softly**. "I thought of some more of the dream," she confessed. (MC, p. 3)

"Who are you?" said Tomás in English. "What are you doing here?" In Martian; the stranger's **lips moved**. "Where are you going?" they said and **looked bewildered**. (MC, p. 32)

Відсутність у нашій вибірці прикладів номінації конституентами ЛСП емоцій інопланетних персонажів пояснюється тим, що для наукової фантастики як жанру "не характерне глибоке розкриття психологічного стану дійових осіб твору" [4, с. 29].

Підводячи підсумки, слід відмітити наступне: при майже 100-відсотковій людиноподібності, образи інопланетних персонажів протиставляються образам людей, часто виступаючи повною їхньою протилежністю, що представляє інтерес для подальших досліджень ПО персонажів у рамках дихотомії СВІЙ-ЧУЖИЙ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Калинюк Е. А. Виды портретного описания в научно-фантастическом тексте. *Записки з романо-германської філології*. Вип.2. Одеса: Латстар, 1997. С. 111–126.
2. Калинюк Е. А. КРФ «описание» в научно-фантастическом тексте : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одесса, 2001. 121 с.
3. Крупчанова Л. М. Вступ до літературознавства: підручник. URL: <https://stud.com.ua/67935/literatura/tip>
4. Олейникова Г. А. Композиционно-речевые средства выражения иномирия в англоязычном научно-фантастическом тексте : дисс. ... канд. филол. наук. Одесса, 2009. 121 с.

5. Олейникова Г.А. Прием когнитивного остранения в методологии научной фантастики. *Одесский лингвистический вестник*. 2013. Вип. 2. С. 108–114.
6. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). К.: Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
7. Bradbury, Ray. *The Martian Chronicles*. New York: Simon & Schuster, 2012. 256 p.
8. Oldham Andrew. *Ray Bradbury: the Martian Storyteller//The Short Story* (ed. Ailsa Cox). Cambridge: Cambridge Scholar Publishing, 2009. P. 142–154.
9. Patrick Parrinder. *Science Fiction: It's Criticism and Teaching*. The New Accent Series. London: Routledge, 2003. 162 p.
10. Rabkin Eric. *The Fantastic in Literature / Rabkin Eri*. Princeton, NJ: Princeton UP., 1976. 124 p.

УДК 811.111'373.612.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.2.2>

КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА ДЛЯ ОПИСУ КОНЦЕПТУ СУМНІВ

CONCEPTUAL METAPHOR FOR DESCRIPTION OF CONCEPT DOUBT

Ніжнік Л.І.,

orcid.org/0000-0003-1411-0561

*аспірант кафедри германського, загального та порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Стаття розглядає образні мовні засоби актуалізації концепту СУМНІВ у сучасному англomовному дискурсі та встановлює ряд його конвенційних та художніх когнітивних метафор. Метод концептуальної метафори дозволяє дослідити базові кореляції свідомості, якими оперує носій при створенні лексичних засобів реалізації концепту. Метафоричні моделі «X – це Y» відображають існуючий у свідомості носіїв мови взаємозв'язок між поняттєвими сферами за рахунок висвітлення одних властивостей референта і приховування інших. Інформацію про конвенційні метафори черпаємо зі спеціальних словників, де зафіксовані усталені словосполучення та ідіоми з номінаціями сумніву, що базуються на систематичних кореляціях між явищами у нашому досвіді. Художні метафори простежуються у художніх творах, тому що вони є результатом творчої уяви автора. Стаття досліджує концептуальні метафори у сучасних англomовних художніх творах.

Інструментарій теорії концептуальної метафори дозволяє встановити зону перехресного картування для концепту СУМНІВ. Концепт СУМНІВ взаємодіє з доменами, що формують орієнтаційні метафори (ВНИЗУ, СУБ'ЄКТ СУМНІВУ В ЦЕНТРИ), онтологічні метафори (КОНТЕЙНЕР, ОБ'ЄКТ, РІДИНА, РЕЧОВИНА, ЖИВА ІСТОТА (субдомени ЛЮДИНА, РОСЛИНА, ТВАРИНА)), та структурні метафори (ЯВИЩЕ ПРИРОДИ, ХВОРОБА, КОЛІР, НЕРОЗБІРЛИВИЙ ЗВУК, ЗАПИТАННЯ, ТЯГАР, ПЛУТАНИНА, ВИГОДА). Художні метафори утворюються шляхом розширення (напр. СУМНІВ Є ЛЮДИНОЮ -> СУМНІВ Є ЛЮДИНОЮ, ЯКА НАСМІХАЄТЬСЯ), нарощування (напр. СУМНІВ Є ОБ'ЄКТОМ -> СУМНІВ Є ДЗЕРКАЛОМ) чи поєднання (напр. СУМНІВ Є РОСЛИНОЮ та СУМНІВ Є РУХОМ ВНИЗ) конвенційних метафор, і включають наступні корелятивні домени: ЇЖА, ДЗЕРКАЛО, ХВИЛЯ, ГАРЯЧА РІДИНА, ПРОТИВНИК, НАТОВП, ЛЮДИНА, КОТРА НАСМІХАЄТЬСЯ, ЗЕРНО, ПЕЛЮСТКИ РОСЛИНИ, ЩО ВІДЦВІЛА, КІТ, ХМАРА, ПОВІТРЯ, ТІНЬ, СВІТЛО, ХОЛОД.

Ключові слова: концепт, сумнів, метафора, когнітивна лінгвістика, художній дискурс.

The article examines figurative language means of actualizing the DOUBT concept in modern English discourse and establishes a number of its conventional and artistic cognitive metaphors. The method of conceptual metaphor makes it possible to investigate the basic correlations of consciousness, which are operated by a person when creating lexical means of concept realization. Metaphorical model "X is Y" reflects the relationship between conceptual spheres existing in the minds of native speakers by highlighting some properties of the referent and hiding others. We draw information about conventional metaphors from special dictionaries, which include collocations and idioms with nominations of doubt, based on systematic correlations between phenomena in our experience. Artistic metaphors are found in works of art because they are the result of the creative imagination of the author. The article explores conceptual metaphors in contemporary English-language fiction.

The conceptual metaphor theory toolkit allows establishing a cross-mapping zone for the DOUBT concept. The concept of DOUBT interacts with domains forming orientational metaphors (BELOW, SUBJECT OF DOUBT IS IN THE CENTER), ontological metaphors (CONTAINER, OBJECT, LIQUID, SUBSTANCE, LIVING BEING (subdo-

mains HUMAN, PLANT, ANIMAL)), and structural metaphors (NATURAL PHENOMENON, DISEASE, COLOR, UNINTELLIGIBLE SOUND, QUESTION, BURDEN, CONFUSION, BENEFIT). Artistic metaphors are formed by expansion (e.g. DOUBT IS A MAN -> DOUBT IS A MOCKING PERSON), elaboration (e.g. DOUBT IS AN OBJECT